

или возможности действия, требующего выражения с помощью условного наклонения. В статье предлагаются варианты перевода некоторых трудностей, связанных с употреблением сослагательного наклонения.

Ключевые слова: непрямо́е наклонение, сослагательное наклонение, формальный стиль, воображаемый, реальный.

Kiselyova O. M. English Subjunctives. The Problems of Translation

The article deals with the researching of the Present and Past subjunctives in English and methods of their translation into Ukrainian as well as from Ukrainian into English. Oblique moods are regarded as belonging to different classifications and having auxiliaries which can be confused with some modals. The Present subjunctive is researched in simple and complex sentences. A particular attention is given to the context, the style of a text, reality or possibility of the action requiring the use of the subjunctive mood. Some variants of translation are offered in the article which are connected with the use of the English subjunctives. The use of the Past subjunctive is analyzed concerning the unreal situations in simple and complex sentences. A number of Ukrainian variants of translation is offered for rendering the Past subjunctive in imaginary situations and in highly emotional states. The author analyses the use of the Past subjunctive for virtually impossible wishes and the use of auxiliaries for more realistic desires which should be known by the translator and given the adequate rendering. Tense forms are also touched upon as having a specific meaning which should not be neglected.

Key words: subjunctive mood, oblique mood, imagery, real, formal style.

Стаття надійшла до редакції 21.01.2013 р.

Прийнято до друку 30.05.2013 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Глущенко В. А.

УДК 811.111 – 139

Ю. А. Купчишина

ОЧУДНЕННЯ У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Сьогодні видається недостатнім зосереджуватися на вивченні тільки композиційно-змістових чи мовностилістичних особливостей художніх текстів. Специфіка сучасних зарубіжних і вітчизняних студій з когнітивної лінгвістики (Л. І. Белехова, О. П. Воробйова, В. Г. Ніконова, Р. Цур, G. Lacroff, J. Fausonnier, M. Turner) полягає у пошуку та поясненні співвідношень між знанням про світ і тим, як воно зображено у художніх творах. Розробка способів вираження концептуального змісту літературних творів із застосуванням методологічних настанов

концептології, когнітивної поетики тощо належить до актуальних завдань сучасного мовознавства, оскільки дозволяє глибше розкрити стратегії письменників з урахуванням співвідношення етнокультурного та індивідуально-авторського в тезаурусі творчої особистості [1]. Така методика відзначається дослідженням художнього простору згідно з дискурсивно-когнітивною парадигмою, що дає змогу провести багатоаспектний аналіз домінантних смислів художнього тексту [2].

Образний потенціал очуднення стає більш очевидним за умови застосування до інтерпретації художнього тексту деяких прийомів когнітивно-поетичного аналізу. Одним з таких прийомів є побудова мереж концептуальної інтеграції [3, с. 120-135]. Мета даної статті – розглянути способи моделювання прийому очуднення у контексті теорії концептуальної інтеграції і ментальних просторів Ж. Фокон'є і М. Тернера на матеріалі оповідання Дж. Апдайка «Pigeon Feathers». Суть цього механізму полягає «у поєднанні різного чи навіть, не поєднуваного, або до їх злиття або компресії, у результаті чого породжується нове, емерджентне значення» [4, с. 33]. Ментальні простори є динамічними когнітивними структурами, що формуються різного роду схемами, фреймами, які вилучаються при обробці тексту та співвідносяться з певними областями реального чи уявного світу. В плані онтології поняття «ментальний простір» означає ту різноманітну інформацію, що стоїть за семантичним простором (семантикою) художнього тексту і не існує поза мисленням [3]. Ментальні простори слугують інструментом когнітивного аналізу семантики аналізованих одиниць, прийому очуднення зокрема, забезпечуючи інтерпретацію їх змісту [5, с. 144]. За допомогою ментальних просторів читач встановлює зв'язки між просторами, будує інтегровані простори (integrated spaces), котрі, успадковуючи властивості сутностей ментальних просторів (input mental spaces), продукують власну емергентну структуру (emergent structure) й нові значення [3]. Така емергентна структура є основою творення нових значень шляхом когнітивних процедур композиції, завершення та нарощування [3, с. 271]. Композиція – це пов'язування ролей та призначень сутностей через аналогове осмислення. Завершення розуміється як визначення остаточної ролі сутності, що аналізується. Нарощування є розвитком семантичної структури сутності внаслідок чого витворюється нове значення та смисл. Концептуальна інтеграція лежить в основі формування концептуальних метафор в теорії Дж. Лакоффа і М. Джонсона. Таким чином, мережа концептуальної інтеграції пояснює механізм появи нових образів, а методика побудови ментальних просторів слугує наочності розкриття механізмів виникнення нового значення [5, с. 144].

Дослідження прийому очуднення вирізняється широким спектром підходів, а його визначення неминуче приводить до розбіжностей у теоретичних настановах дослідників. Ефект очуднення з'являється внаслідок використання таких мовних засобів, які надають мовленню

експресивності й емоційності, тобто призводять до навмисно створеного емоційного ефекту комунікації.

Перший етап дослідження передбачав виокремлення у корпусі художніх творів очуднених образів шляхом контекстуально-інтерпретативного аналізу. Контекстуально-інтерпретативний метод ототожнюється з лінгвістичним аналізом тексту, який обмежується коментуванням стилістичних фігур і прийомів, або лінгвостилістичним аналізом [6]. Залучаючи методіку контекстуально-інтерпретативного аналізу, ми визначили, що в оповіданні Дж. Апдайка «Pigeon Feathers» об'єктом очуднення є бачення 14-ти річного підлітка Девіда, який незвично сприймає вічні людські постулати: смерть, душа, Бог, віра. Оповідання є символом самовизначення людини, пов'язаним із релігійним пошуком себе і віри в Бога. Наводячи лад з книгами після чергового переїзду до іншого міста, маленький Девід натрапляє на книгу «Нарис з Історії», яка змушує головного героя переосмислити власні переконання щодо смерті і правдивості слів Ісуса: *«It was as if a stone that for months and even years had been gathering weight in the web of David's nerves snapped them and plunged through the page and a hundred layers of paper underneath»*. Сумніви та невпевненість посилюють почуття страху перед смертю і Девід уявляє її у вигляді ями, яку вкривають чорною землею: *«Without warning, David was visited by an exact **vision of death**: a long hole in the ground, no wider than your body, down which you are drawn while the white faces above recede. You try to reach them but your arms are pinned. Shovels pour dirt into your face. There you will be forever, in an upright position, blind and silent, and in time no one will remember you, and you will never be called by any angel»*. Очуднене бачення смерті виступає у вигляді вічної темряви, з якої ніхто не повертається. Його турбують запитання, на які ніхто не може дати правдивої відповіді: «Чи Бог існує?», «Що є Царство Небесне?», «Що є Душа?»: *«Where is our soul between the time when we die and the Day of Judgment?»*.

У контексті даної роботи концептуальна інтеграція розглядається як інструмент виникнення нових образів і значень. Отже, перший вхідний ментальний простір БОГ містить такі характеристики: *віра, душа, молитва, добро, істина, життя, світло, вічність*. Другий вхідний простір асоціюється з поняттям смерті в очах хлопчика. Вхідні простори об'єднані спільним родовим ментальним простором, який містить стереотипні концептуальні метафори, що відображають усталені знання про поняття смерті, віри і Бога: БОГ Є ВІРА, БОГ Є МОЛИТВА, БОГ Є ДУША, БОГ Є ЖИТТЯ, СМЕРТЬ Є СТРАХ, БОГ Є ДОБРО, СМЕРТЬ Є ТЕМРЯВА. Іронічною є фінальна сцена вбивства голубів, яка символізує звільнення Девіда від страху перед смертю. Вбиваючи птахів з рушниці, він розуміє, якими гарними їх створив Господь: *«The feathers were more wonderful than dog's hair, for each filament was shaped within the shape of the feather <...>. Slipping sensation along his nerves that seemed to give the air hands, he was robed in this certainty: that the God who had lavished such*

craft upon these worthless birds would not destroy His whole Creation by refusing to let David live forever». Отже, назва оповідання вказує на значення фінальної сцени, оскільки страх смерті є не лише основою людського насильства (вбивство), але й джерелом спостереження краси (пір'я голубів). Девід знаходить втрачений спокій, і розуміє, що Бог подарує йому вічне життя. Метонімічна концептуальна схема є символічною, адже голубине пір'я є символом відновлення віри хлопчика. У четвертому ментальному просторі – бленді – відбувається формування знань, що проектується з родового та вхідних ментальних просторів, внаслідок чого формується нове, емергентне значення – БОГ Є СМЕРТЬ, СМЕРТЬ Є КРАСА, а отже життя є вічним.

Отже, підсумовуючи вищезгадане, можна стверджувати, що використання методів концептуального, контекстуально-інтерпретативного та семантичного аналізу очуднення у творенні художніх образів орієнтовано на висвітлення його концептуального потенціалу. У статті запропоновано застосування різнобічного лінгвокогнітивного аналізу очуднення, що веде до глибшого розуміння художнього твору і позиції автора. Визначено когнітивну методіку, яка пояснює виникнення нових значень у мовних одиницях і семантиці тексту. Перспективними залишаються виявлення лінгвокогнітивних механізмів формування й інтерпретації прийому очуднення у художньому тексті.

Список використаної літератури

- 1. Ніконова В. Г.** Концептуальний простір трагічного в п'єсах Шекспіра: поетико-когнітивний аналіз : дис. ...докт. філол. наук : 10.02.04 / В. Г. Ніконова. – К. : КНЛУ, 2008. – 558 с.
- 2. Воробйова О. П.** Когнітивна поетика: здобутки і перспективи / О. П. Воробйова // Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Вип. 635. – С. 18 – 22.
- 3. Fauconnier G.** The Way We Think: Conceptual Blending and The Mind's Hidden Complexities / G. Fauconnier, M. Turner. – New York : Basic Books, 2002. – 426 p.
- 4. Воробйова О. П.** Евристика модерністського дискурсу у когнітивно-поетологічному висвітленні (на матеріалі оповідань В. Вулф) / О. П. Воробйова // Вісник КНЛУ. – Сер. Філологія. – 2009. – Т. 12. – № 1. – С. 31 – 43.
- 5. Белехова Л. І.** Словесний образ в історико-типологічній перспективі: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі американської поезії) : Монографія / Л. І. Белехова. – К. : КНЛУ, 2002. – 368 с.
- 6. Новиков Л. А.** Андрей Белый – художник слова [Текст] / Л. А. Новиков // Русская речь. – 1980. – №5. – С. 27 – 35.

Купчишина Ю. А. Очуднення у контексті концептуального аналізу

У статті розглянуто одну з найбільш перспективних методик в області дослідження метафори – теорію концептуальної інтеграції Ж. Фокон'є і М. Тернера, побудовану на основі концепції ментальних просторів Ж. Фокон'є. Когнітивний підхід, застосований до аналізу

оповідання Дж. Апдайка, дав змогу висвітлити приховані текстові смисли і удосконалити інструментарій аналізу прийому очуднення за рахунок побудови мережі концептуальної інтеграції.

Ключові слова: метафора, концептуальна інтеграція, ментальний простір, блендінг.

Купчишина Ю. А. Остранение в контексте концептуального анализа

В статье рассмотрена одна из наиболее перспективных методик в области исследования метафоры – теория концептуальной интеграции Ж. Фоконье и М. Тернера, построенная на основе концепции ментальных пространств Ж. Фоконье. Когнитивный подход, примененный к анализу рассказа Дж. Апдайка, позволил высветить скрытые текстовые смыслы и усовершенствовать инструментарий анализа приема остранения за счет построения сети концептуальной интеграции.

Ключевые слова: метафора, концептуальная интеграция, ментальное пространство, блендинг.

Kupchyshyna J. A. Defamiliarization in the Aspect of Conceptual Approach

The investigation of the defamiliarization implies a wide range of approaches, and its definition inevitably leads to differences in theoretical guidelines researchers. The effect of defamiliarization appears from the usage of such linguistic resources that provide speech expressiveness and emotion that lead to deliberate emotional effect of communication. The article defines the notion of defamiliarization in the aspect of the theory of conceptual integration network. According to this theory, developed by G. Fauconnier and M. Turner, elements and vital relations from diverse scenarios are blended in a subconscious process known as conceptual blending. Blending is a process of conceptual mapping and integration that pervades human thought. Conceptual integration theory promises to contribute to major advances in our understanding of language processing, and of metaphor in particular. The purpose of conceptual integration is to create novel concepts. Cognitive approach applied to Updike's short story analysis helped to highlight hidden textual senses, while updating the interpretive toolkit by building up the model of conceptual integration network. The article classifies the features of a literary text from the perspective of analyzing the semantic space, the author's position and the conceptual aspect of the defamiliarization.

Key words: metaphor, conceptual integration, mental space, blending.

Стаття надійшла до редакції 31.01.2013 р.

Прийнято до друку 30.05.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Ємець О. В.